

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra speciální pedagogiky

**Pěstounství, život znevýhodněného dítěte v náhradní
rodinné péči**

Bakalářská práce

Autor: Alena Rufferová
Studijní program: B 7506 Speciální pedagogika
Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních
Vedoucí práce: Neubauerová Lenka, PhDr. PhD.

Zadání bakalářské práce

Autor: Alena Rufferová

Studium: P15K0183

Studijní program: B7506 Speciální pedagogika

Studijní obor: Výchovná práce ve speciálních zařízeních

Název bakalářské práce: **Pěstounství, život znevýhodněného dítěte v náhradní rodinné péči**

Název bakalářské práce Foster care, life of a disadvantaged child in substitute family care.

AJ:

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Cílem bakalářské práce je vytvoření programu pro respitní pobyt a jeho realizace za pomoci Centra pro rodinu Klubko. Posléze pomocí dotazníkové metody a metody rozhovoru zjistit, jak vytvořený program fungoval. Zda došlo k zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních dětí z pěstounských rodin.

ZEZULOVÁ, Dagmar. Pěstounská péče a adopce. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0065-9.
VÁGNEROVÁ, Marie M. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodinné péči. 1. Praha: ETOA Solutions, 2012. ISBN 978-80-87455-14-2. GABRIEL, Mgr. Zbyněk a PhDr. Tomáš NOVÁK. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. 1. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-1788-3.
MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. 6. Praha: Portál, s- r. o., 2013. ISBN 978-80-262-0519-7.

Garantující pracoviště: Katedra speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: PhDr. Lenka Neubauerová, PhD.

Oponent: PaedDr. Zdenka Šándorová, PhD.

Datum zadání závěrečné práce: 3.12.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, pod vedením vedoucí práce Lenky Neubauerové, PhDr. PhD. a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne.....

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat Lence Neubauerové, PhDr. PhD., za poskytnutí cenných rad, ochotu a vstřícný přístup při vedení této bakalářské práce. Také děkuji Centru pro rodinu Klubko za možnost realizování a zpracování výzkumné části této bakalářské práce. V neposlední řadě patří mé poděkování všem mým blízkým, za podporu a trpělivost při psaní této práce.

Anotace

Cílem bakalářské práce je vytvoření programu pro respitní pobyt a jeho realizace za pomoci Centra pro rodinu Klubko. Posléze pomocí dotazníkové metody a metody rozhovoru zjistit, jak vytvořený program fungoval. Zda došlo k zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních dětí z pěstounských rodin.

V rámci teoretické části je přiblížena základní terminologie problematiky náhradní rodinné péče o dítě, možnosti a postupy umístění nezaopatřených dětí. Zabývá se také metodickým postupem správného vytvoření respitního programu pro děti z náhradní rodinné péče.

Praktická část se zabývá vytvořením metodického materiálu pro respitní pobyt, při kterém je kladen důraz na zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních dětí z pěstounských rodin. Tento vytvořený program byl následně ověřen v rámci respitního programu za pomoci Centra pro rodinu Klubko.

Klíčová slova: náhradní rodina, osvojení, pěstounská péče, respitní program

Annotation

The aim of the bachelor's thesis is to create a program for the respite stay and its implementation with the help of the Klubko Family Center. Then, using the questionnaire method and the interview method, find out how the created program worked. Whether disadvantaged children were included in the group of other children from foster families.

The theoretical part introduces the basic terminology of the issue of substitute family care for children, options and procedures for the placement of dependent children. It also deals with the methodical procedure of the correct creation of a respite program for children from foster care.

The practical part deals with the creation of methodological material for the respite stay, in which emphasis is placed on the inclusion of disadvantaged children in the group of other children from foster families. This created program was subsequently verified within the respite program with the help of the Klubko Family Center.

Key words: surrogate family, adoption, foster care, respite program

Obsah

1. Úvod	8
1 Rodina	9
2 Náhradní rodinná péče	11
2.1 Formy náhradní rodinné péče	11
2.1.1 Adopce (tj. osvojení)	11
2.1.2 Pěstounská péče	13
2.1.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu	13
2.1.4 Poručenská péče	14
2.1.5 Hostitelská péče	14
2.2 Stručný popis zprostředkování náhradní rodinné péče	15
2.2.1 Podání žádosti	15
2.2.2 Vyhledávání dítěte	15
2.2.3 Převzetí dítěte do péče	16
2.3 Dítě s handicapem v náhradní rodinné péči	16
2.3.1 Očekávání a reakce náhradních rodičů	18
2.3.2 Přijetí dítěte s postižením	18
3 Respitní péče v náhradní rodině	20
3.1 Druhy respitní péče	20
3.2 Formy respitní péče	20
3.2.1 Začlenění nového dítěte do kolektivu	21
3.2.2 Začlenění dětí se speciálními potřebami do kolektivu	21
3.2.3 Respitní tým	22
3.2.4 Realizace respitního pobytu	22
3.2.5 Krizové situace	23
4 Respitní pobyt pro děti z náhradní rodinné péče	26
4.1 Charakteristika výzkumného šetření	27
4.2 Metodický materiál	31
4.3 Ověření v praxi	40
Závěr	48
Seznam použité literatury	49
Seznam tabulek	52
Seznam příloh	53

1. Úvod

„Rodina ve svém souhrnu zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především reprodukce obyvatelstva, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Rodina je jedním z nejdůležitějších faktorů v našich životech. Bohužel ne všechny děti mají to štěstí vyrůstat v harmonické a láskyplné rodině. Právě pro děti, které nemají to štěstí na milující rodiče a rodinu, je lepší volbou náhradní rodinná péče nebo adopce. Samozřejmě je tu možnost institucionální péče, ta ale nemůže plně nahradit tu rodinnou.

Teoretická část bakalářské práce se zabývá vymezením základních pojmů a problematiky náhradní rodinné péče. Dále jsou zde popsány typy pěstounské péče a samotný proces zprostředkování pěstounské péče. Teoretickou část uzavírá kapitola zabývající se problematikou respitní péče v náhradní rodině.

Praktická část této práce se zabývá vytvořením metodického materiálu pro realizaci respitního programu určeného dětem z náhradní rodinné péče. Hlavním cílem tohoto programu je snaha o co možná největší zapojení a zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních. Následně je tento program realizován a ověřen za pomoci Centra pro rodinu Klubko. K šetření je zvolena dotazníková metoda a metoda rozhovoru, při které se zjišťuje, jak děti do svého kolektivu přijmou své znevýhodněné vrstevníky. Výstupem praktické části je soubor činností a her, které lze využít jako předlohu při tvorbě respitního programu určeného dětem z náhradní rodinné péče. Dále bude tento materiál k dispozici Centru pro rodinu Klubko, při tvorbě dalších respitních programů.

Cílem bakalářské práce je vytvoření programu pro respitní pobyt a jeho realizace za pomoci Centra pro rodinu Klubko. Posléze dotazníkové metody a metody rozhovoru zjistit, jak vytvořený program fungoval.

1 Rodina

„Rodina je místo, kde se prostřednictvím osob odehrává zapouštění kořenů do věci, to znamená, že se zde uspokojují vitální potřeby. Dítě zde dostává mateřskou lásku, pocit bezpečí, buduje své první vztahy. Rodina nevychovává dítě pro sebe, ani pro ně samé, nýbrž pro druhé.“ (Matoušek, 2001, s. 255)

V literatuře se můžeme setkat s různým vymezením pojmu rodina, přičemž každý z autorů charakterizuje tento pojem odlišnou definicí. Obecně tedy platí, že rodina je jakýsi nejuniverzálnější socializační činitel, který poskytuje danému jedinci vzory, seznamuje ho s předpokládaným chováním pro mužskou a ženskou roli. Pod vlivem rodinného působení se vytváří postoje k personálnímu okolí, sobě samému i společnosti obecně.

Rodina dle Šulové zprostředkovává dítěti přirozený a přiměřený vývoj v prvních třech letech života, usnadňuje mu přechod k projevům autonomie, dává možnost procvičovat jazyk a vede k postupnému formování vědomí Já odlišného od ostatních. Vedle emocionálního zázemí poskytuje rodina i základ pro morální citění dítěte (Šulová, 2003)

Klapilová(1996) hovoří o rodině jako o nejzákladnějším prostředí pro vývoj lidského jedince a jeho osobnosti. Rodina je pro člověka prvním přirozeným společenským prostředím, do kterého vstupuje na začátku svého života. V rodině si dítě osvojuje své hodnoty, chování a tradice předávané z generace na generaci. Současně je rodina jednou z největších nositelek hodnot lidské společnosti a významným zprostředkovatelem kulturních vlivů.

Nejdůležitějším prvním vztahem v rodině je vazba mezi matkou a jejím dítětem. Vytváří se tím spojení mezi nimi, které má pro ně význam po celý život. Pokud se tuto prvotní vazbu nepodaří vytvořit, může to mít pro dítě velký význam. Může to znamenat, že bude mít po celý život potíže s navazováním blízkých vztahů, ať už kamarádských, či v dospělosti partnerských (Archerová, 2001)

Principy rodinné výchovy dle Dytrycha a Matějčka (1999):

- Vzájemné uspokojování duševních potřeb
- Trvalost a hloubka citových vztahů
- Společná budoucnost

- Sdílení místa, času, prožitku

Dítě přijímá za matku a otce toho, kdo se k němu mateřsky chová, a jen zřídka mu záleží na tom, jestli mají o svém rodičovství úřední potvrzení.

„Pokud je rodina v nějakém směru dysfunkční, některé důležité potřeby lidí zůstanou neuspokojeny a rodina se pro ně stane spíše zdrojem zátěže.“
(Vágnerová, s. 589).

2 Náhradní rodinná péče

Harmonická a funkční rodina je pro zdravý vývoj dítěte nenahraditelná, zastává mnoho funkcí, které jsou pro správný rozvoj dítěte velmi důležité. Jednou z nejdůležitějších funkcí, kterou rodina zajišťuje je péče o dítě a jeho výchova. Tím by měla zajišťovat zdravý rozvoj dítěte v oblasti psychické i sociální.

Pokud však biologická rodina nechce, nedokáže nebo nemůže dítěti zabezpečit tyto základní potřeby pro jeho zdravý vývoj a není schopna plnit své funkce, stává se proto v tomto případě jako vhodné řešení náhradní rodinná péče. Náhradní rodinná péče spadá do resortu sociálně právní ochrany dětí. Pokud má docházet ke správnému vývoji dítěte, musí mu být zajištěno prostředí, které bude pro něj emočně stabilní a srozumitelné. Takové prostředí může splňovat fungující rodina, bez ohledu na to zda se jedná o rodinu biologickou či náhradní (Kovařík, 2004)

Na základě poznatků profesora Matějčka, který ve své knize vysvětluje pojem náhradní rodinné péče tak, že děti jsou vychovávány „náhradními“ rodiči, v prostředí, které je nejvíce podobné životu v biologické rodině. (Matějček, 1999).

2.1 Formy náhradní rodinné péče

Náhradní rodinná péče je poskytována dětem bez rodiny, nebo dětem, které nemohou z různých důvodů vyrůstat nebo být vychovávány ve své vlastní rodině. Náhradní rodinná péče dává dětem možnost vyrůstat v přirozeném rodinném prostředí, které má na rozdíl od ústavní péče pozitivní vliv na jejich psychomotorický a psychický vývoj. Náhradní rodinná péče se v České republice uskutečňuje formou adopce (tj. osvojením), pěstounskou péčí nebo poručenskou péčí. Nově také pěstounskou péčí na přechodnou dobu a osvojením zletilého. Umístování dětí do náhradní rodinné péče je u nás možné od roku 1963, kdy byl vydán zákon o rodině. V současnosti je náhradní rodinná péče zpravována zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (Novotná, 2018).

2.1.1 Adopce (tj. osvojení)

Osvojení je v České republice nejvyšší možnou formou náhradní rodinné péče. Právní vymezení najdeme v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Hlavní právní podstatou je přijetí cizího dítěte za vlastní. Výhodou je především skutečnost, že osvojením nabydou osvojitelé, stejná práva a povinnosti, jaká mají ke svým dětem biologičtí rodiče. V tomto případě biologickým rodičům práva

zanikají, přecházejí totiž v plném rozsahu na osvojitele. Hlavním smyslem osvojení je, aby dítě získalo stabilní, bezpečné rodinné zázemí, které je bude chránit a milovat jako vlastní. (Bubleová, Vávrová, Vyskočil, Pokorná, 2014)

Osvojitelem se může stát pouze zletilá a svéprávná fyzická osoba, která zaručuje, že bude pro osvojované dítě dobrým rodičem a bude schopna zajistit jeho řádnou výchovu, všestranný zdravotní, psychický i sociální vývoj. V dnešní době není dáno žádné věkové rozmezí, kdy může osvojitel žádat o adopci, pouze je stanoven přiměřený věkový rozdíl osvojence a osvojitele. Tuto přiměřenost posuzuje soud. Osvojení není umožněno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a sourozenci. Toto omezení neplatí v případě náhradního mateřství. Osvojit dítě tedy nemůže např. jeho babička ani jeho zletilá sestra, ale teta či strýc mohou dítě osvojit. Vždy však záleží na individuálním posouzení soudu. Společně mohou dítě osvojit jen manželé. Pokud však dítě chce osvojit jen jeden z manželů (nikoli tedy jako společné dítě), musí mít souhlas druhého manžela. Výjimečně může dítě osvojit i jiná osoba (Hrušáková, Králíčková, 2006)

Stupně osvojení

Zákon o rodině v platném znění rozlišuje dvě základní formy osvojení

- Osvojení prosté, častěji označováno jako zrušitelné nebo osvojení I. stupně. Jak už název napovídá, toto osvojení může soud z důležitých důvodů zrušit. Dříve platilo, že v rodném listě dítěte zůstávali zapsáni biologičtí rodiče dítěte. V roce 2006 však proběhla novela zákona, která stanovuje, že i při osvojení prostém dochází k uvedení osvojitelů do rodného listu dítěte jako jeho rodiče. Rozdíly tedy mezi těmito dvěma formami osvojení se do značné míry překrývají.
- Osvojení nezrušitelné, také označováno jako osvojení II. stupně. Toto osvojení již nelze zrušit a osvojitel nabývá práva a povinnosti k dítěti. Taktéž osvojené dítě nabývá práva a povinnosti vůči osvojitelům. Jelikož jde o nezvratné rozhodnutí se zásadními důsledky pro následující život (Gabriel, Novák, 2008).

V případě obou forem dítě získává příjmení osvojitelů.

Podmínky osvojení

Osvojit lze pouze dítě „právně volné“. To znamená že rodiče/zákonní zástupci souhlasí s tímto právním aktem, tedy z psychologického hlediska se dítě dobrovolně zříkájí. Tento souhlas mohou rodiče podepsat nejdříve 6 týdnů po narození dítěte. Druhým způsobem, jak se může stát dítě „právně volným“ je dlouhodobý nezáměr rodičů o dítě, které se nenachází v jejich péči.(Gabriel, Novák, 2008)

2.1.2 Pěstounská péče

„Pěstounská péče je státem garantovaná a kontrolovaná forma náhradní rodinné péče, která zajišťuje dostatečné hmotné zajištění dítěte i přiměřenou odměnu těm, kteří se ho ujali.“ (Matějček, 2002, s. 16)

Pěstounství je druhou základní formou náhradní rodinné péče a je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů.

Do pěstounské péče jsou svěřeny děti, u kterých není v biologické rodině zajištěna správná výchova a zájem dítěte toto svěření vyžaduje. Jedná se o státem garantovanou a kontrolovatelnou formu náhradní rodinné péče. (Novotná, 2018)

Pěstoun má právo zastupovat dítě omezeně, v zásadních rozhodnutích se pěstoun neobejde bez souhlasu zákonného zástupce dítěte. Jedná se například o plánované lékařské zákroky, vydávání cestovních dokladů, apod. Mezi pěstounem a dítětem nevzniká žádný příbuzenský vztah a dítěti zůstává příjmení jeho biologických rodičů, kteří mají právo své děti navštěvovat. Dítě se může do své biologické rodiny vrátit. V dnešní době je možné dítěti v pěstounské péči přidělit příjmení pěstounů, pouze ale se souhlasem zákonných zástupců.(Gabriel, Novák, 2008)

Pěstoun získává od státu tzv. dávky pěstounské péče, tím jim také připadá povinnost k pravidelným návštěvám sociálního pracovníka. Tato odměna je upravena zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

2.1.3 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, platná od 1. 6. 2006 zavádí v náhradní rodinné péči tuto novou formu pěstounské péče.

Pěstounská péče na přechodnou dobu může trvat maximálně jeden rok, nejedná se tedy o dlouhodobé řešení. Dle Dagmar Zezulové (2012) hlavním smyslem této formy péče je, aby děti odebrané z rodiny nemusely do ústavní péče, ale mohly tuto kritickou dobu, než se jejich situace vyřeší, přečkat pro ně v co nejpřirozenějším prostředí.

Přechodná pěstounská péče se snaží o co největší kontakt s biologickými rodiči a snaží se o zlepšení jejich výchovných a pečovatelských schopností. (Gabriel, Novák, 2008)

2.1.4 Poručenská péče

Tento druh náhradní rodinné péče je nejvíce využíván u starších dětí, které mají již vytvořenou určitou identitu, a osvojení v tomto období může být již problematické. Poručníka stanovuje soud v případě, že rodiče dítěte zemřeli, byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti nebo byl pozastaven výkon rodičovské zodpovědnosti. Poručník se stává zákonným zástupcem dítěte a je odpovědný za výchovu dítěte a správu jeho majetku. V zásadních záležitostech týkající se dítěte má hlavní slovo soud. Poručník je povinen podávat soudu zprávy v ročních intervalech, a to jak o správě majetku dítěte, tak o osobních zájmech dítěte (Gabriel, Novák, 2008).

2.1.5 Hostitelská péče

Termín „hostitelská péče“ není nijak zákonem upraven. Tato forma „pěstounské péče“ je využívána v případech, kdy dítě nemůže být z nejrůznějších důvodů osvojeno nebo svěřeno do pěstounské péče. Dítě tak zůstává v ústavním zařízení často až do plnoletosti, a to může vést k psychické deprivaci. Cílem je alespoň částečně zamezit těmto deprivacím tím, že dítěti je umožněno strávit některé víkendy v hostitelské péči. Tj. u rodin, které projeví zájem touto formou péče pomáhat. Do této péče jsou pouštěny děti převážně školního věku, z důvodu pochopení, že se jedná jen o dočasný pobyt. K tomuto pobytu je zapotřebí souhlas a konzultace s orgánem sociálně-právní ochrany, který sídlí v obci s rozšířenou působností.

Hostitelskou péči lze tedy chápat jako tzv. „podpůrné opatření“, které má za cíl minimalizovat negativní dopady ústavní deprivace (Gabriel, Novák, 2008).

2.2 Stručný popis zprostředkování náhradní rodinné péče

Pěstounská péče má ze zákona přednost před ústavní výchovou. Pokud má být dítě svěřeno do pěstounské rodiny, je nutný souhlas biologických rodičů. Stát se pěstounem je důležité rozhodnutí, kterému by měla předcházet zodpovědná úvaha o tom, zda jsme opravdu připraveni na takovou rodičovskou roli. Pěstounská péče končí nejdéle dovršením zletilosti dítěte.

Při svěřením dítěte do náhradní rodinné péče je kladen důraz na zájmy dítěte. Aby mohlo dojít k zprostředkování pěstounské péče, je nutný určitý postup, který bude stručně přiblížen v následujících bodech.

2.2.1 Podání žádosti

Žadatelé se musejí obrátit na příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností, kde se jim bude věnovat a celým procesem provádět sociální pracovníce. Sociální pracovníce předá žadatelům formuláře potřebné ke zprostředkování náhradní rodinné péče, ty se stanou počátkem k jejich cestě stát se "náhradními" rodiči. Žádost musí obsahovat důležité dokumenty jako foto kopii občanského průkazu, fotografii žadatele, zprávu o zdravotním stavu, potvrzení o stálém příjmu, zprávu o sociálních poměrech, opis rejstříku trestů, písemný souhlas s absolvováním přípravy na přijetí dítěte a v neposlední řadě také posudek obecního úřadu. Ke své žádosti musí žadatelé připojit, o který typ náhradní péče mají zájem. Zda o osvojení, nebo pěstounskou péči. Tím úloha obce s rozšířenou působností končí a žádost přebírá krajský úřad, který žádost vyřídí a zajistí žadatelům přípravu na přijetí dítěte. Po absolvování této přípravy přichází psychologické vyšetření, které posoudí vhodnost žadatelů a jejich předpoklady k přijetí dítěte se specifickými potřebami (Gabriel, Novák, 2008)

2.2.2 Vyhledávání dítěte

Pro žadatele je toto nejdelší období, které je však nevyhnutelné z důvodu sociálně - právní ochrany dětí. Hledá se totiž vhodný rodič pro dítě, nikoli naopak. Žadatelé kteří jsou ochotni přijmout dítě jiného etnika nebo dítě zdravotně handicapované, automaticky předběhnou čekací listinu. Obecně tedy můžeme říci, čím větší má žadatel nároky, tím se doba čekání prodlužuje. Názory odborníků, však říkají, že čekací doba by měla trvat tak dlouho, jako trvá těhotenství. O tom, které dítě bude žadatelům nabídnuto, částečně rozhoduje tzv. poradní sbor. Ten má za úkol doporučovat, kteří žadatelé jsou pro dítě nejvhodnější.

Nezastupitelnou roli v této „komisi“ má krajský psycholog, který společně se sociálními pracovníky z pracovišť sociálně právní ochrany dětí provádí „předvýběr“ vhodných žadatelů, ze kterých poté poradní sbor provádí výběr. (Gabriel, Novák, 2008)

2.2.3 Převzetí dítěte do péče

Po obdržení písemného rozhodnutí z krajského pracoviště, je žadatelům umožněn osobní kontakt s dítětem. Potřebná délka seznamování se s dítětem závisí na tempu a kvalitě jejich vzájemného sblížení. Obecně lze říci, že čím je dítě starší, tím delší potřebuje dobu před odchodem. Žadatelé musí po obdržení písemného rozhodnutí požádat o tzv. „předadopční“ či „předpěstounskou“ péči. Tato zkušební péče trvá minimálně 3 měsíce, až poté může rozhodnout soud o svěřeni dítěte do péče. Tímto rozhodnutím proces zprostředkování končí. (Gabriel, Novák, 2008)

2.3 Dítě s handicapem v náhradní rodinné péči

„I když k dosažení co nejlepšího zdraví je velmi důležitá prevence, diagnostika, terapie i rehabilitace, zdravotnické služby je samy o sobě nezajistí, a nelze jej proto chápat jako kategorii výlučně medicínskou, ale široce humánní. Je podmíněno tím, do jaké míry dokáží k ochraně, udržení a rozvoji svého vlastního zdraví přispět jednotliví občané a jakou oporu najdou u všech ostatních v celé společnosti.“ (Čevela, Čeledová, Dolanský, s. 11, 2009).

Pokud se člověk rozhodne o přijetí dítěte s handicapem, je pro něj nejdůležitější informovanost a připravenost. V náhradní rodinné péči se můžeme setkat v podstatě s jakýmkoli handicapem. Některé se ovšem objevují mnohem častěji než jiné. Tyto vývojové poruchy, budou blíže přiblíženy v následujících bodech.

Fetální alkoholový syndrom

Dle Čermákové konzumace alkoholu v určitých fázích těhotenství, má nepříznivý vliv na vývoj plodu, protože nenarozené dítě neumí alkohol odbourávat, proto na něj působí jako jed. (Čermáková, 2012)

Tento syndrom je charakteristický typickými projevy jako jsou růstová retardace, deformity obličeje a hlavy, poškození mentálního vývoje, vrozené srdeční vady

nebo vady centrální nervové soustavy, abstinenční příznaky po narození. (Zezulová, 2012)

U mírnějších forem, kdy účinky alkoholu nejsou tak veliké se mohou projevit jen určité odchylky, které odborně nazýváme FASD (poruchy fetálního alkoholového spektra) a týkají se nemalé části dětí vyrůstajících v náhradní rodinné péči.

FASD nelze na první pohled rozpoznat, protože jediným znakem je problém v chování a učení. V případě nedagnostikování tohoto syndromu může dojít k chronické frustraci a později k defenzivnímu chování.

Mezi typické vlastnosti FASD můžeme zařadit například

- problémy s pamětí
- nestabilní výkon
- špatná pozornost
- pomalejší myšlení a chápání
- vývojová opoždění
- neschopnost chápat následky
- výborná schopnost slovního vyjádření
- sportovní zdatnost

Nemalé riziko představuje také kouření v těhotenství. Děti se rodí s nižší porodní hmotností a jsou více ohroženi syndromem náhlého úmrtí dítěte. (Zezulová, 2012)

Poruchy autistického spektra

Tyto poruchy jsou u dětí v náhradní rodinné péči velmi časté, ale bohužel dochází k pozdější diagnostice, neboť jsou často maskovány deprivacími projevy. Projevují se zaostalostí v sociálním vývoji a komunikací, což se velmi podobá projevům sociální desinhibice, způsobenou málo podnětným prostředím a nedostatkem citové odezvy. Jako hlavní znaky můžeme uvést například, že dítě pozdě a špatně mluví, nerozumí mluvené řeči, snížená mimika tváře, zvýšená úzkost, apod.

Tyto projevy se však po příchodu do podnětného prostředí začnou u zdravého dítěte rychle vracet do normálu, pokud tomu tak není je nutné zahájit odborné

vyšetření. Do této kategorie můžeme zařadit také Aspergerův syndrom, atypický autismus, neverbální poruchy učení. (Zezulová, 2012)

2.3.1 Očekávání a reakce náhradních rodičů

Očekávání náhradních rodičů jsou často velmi nejistá. Někteří mají právo volby, zda přijmout dítě s postižením či nikoli. Jsou tu ale také rodiny, které zjistí postižení mnohem déle. Náhradní rodiče tuto situaci nepředpokládali a je pro ně velmi těžké se s touto novou situací vyrovnat. Často se mohou cítit podvedeni (Vágnerová, 2011).

Na samém začátku jsou náhradní rodiče často velmi pozitivně naladěni a nepřipouští, že by mohli nastat problémy. Postupně však zjišťují, že vše nejde podle jejich představ. To je častým důsledkem toho, proč náhradní rodiče cítí pocity neschopnosti a selhání. Je za potřebí realistický přístup, ke kterému rodiče vždy dojdou, ovšem někteří později (Vágnerová, 2011).

2.3.2 Přijetí dítěte s postižením

Rodin, které jsou ochotné přijmout zdravotně znevýhodněné dítě, je malé množství jak v České republice, tak celkově ve světě.

Pokud se rodiče rozhodnou přijmout dítě s postižením do náhradní rodiny, často přichází pocity radosti, nadšení, a také obavy a nejistoty z reality. I když mohou být náhradní rodiče sebelépe připraveni, realita je vždy trochu jiná a často složitější, než očekávali (Pazlarová, 2016)

Při přijetí dítěte do péče, je situace velmi náročná. Rodiče se musejí vyrovnat jak se samotným handicapem dítěte, tak i s dítětem samotným. Děti si často přinášejí traumatizující zážitky, které vedou k nečekaným reakcím, pro pěstouny těžce zvládnutelných. Rodinám by měl být v takových chvílích k dispozici klíčový pracovník, který jim poskytuje poradenství a pomáhá řešit momentální situace (Pazlarová, 2016).

Neméně důležitá je adaptace uvnitř rodiny, kdy se dítě seznamuje s chodem domácnosti, svým okolím a ostatními členy domácnosti. Pokud se v rodině již některé děti vyskytují, příchod dalšího dítěte do rodiny, pro ně představuje zásadní změnu. Ti mohou na příchod dalšího člena domácnosti velmi žárlit, či cítit strach ze ztráty pozornosti rodičů. Tyto obavy jsou zcela přirozené. Důležité

v těchto chvílích je správné rozpoznání dané situace rodiči a dopřát dětem společný čas a pozornost. Příchod nového člena domácnosti spolu nese velkou životní změnu a je vhodné nastavit jasná pravidla a hranice, které usnadní celkovou adaptaci.(Pazlarová, 2016).

„Ideální adaptace rodiny znamená uspořádání rodinného života tak, aby splňoval nejen potřeby nemocného nebo postiženého dítěte, ale i všech ostatních členů rodiny.“ (Říčan, Krejčířová, 1997, s. 56).

3 Respitní péče v náhradní rodině

Každý pěstoun potřebuje čas sám pro sebe, aby si mohl odpočinout, odreagovat se, nebo se věnovat vlastním potřebám. K dítěti je třeba přistupovat s klidem a trpělivostí. Péče o děti je velice náročná, a je dobré, aby si pěstouni našli každý den chvíli jen pro sebe a nabrali síly (Archerová, 2001).

Respitní tzv. odlehčovací služba má za úkol poskytnout dětem se zvýšenými zdravotními či výchovnými nároky kvalifikovaný dohled během odpočinku pěstounů. Dále si klade za cíl postupně zvyšovat sebevědomí dětí v pěstounské péči a budovat důvěru v okolní svět (Zezulová, 2018).

Dle zákona o sociálně právní ochraně dětí, má každý pěstoun právo na poskytnutí dočasné pomoci o svěřené dítě. O tuto pomoc pěstounům se stará jejich doprovázející organizace.

3.1 Druhy respitní péče

Tuto službu lze rozdělit do dvou kategorií, na účelovou či neúčelovou.

Účelová respitní péče, je poskytnutí trvalé či dočasné pomoci dle zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Spočívá zejména v zajištění péče na krátkou dobu ve chvílích, kdy je pěstoun dočasně práce neschopen, při narození dítěte, vyřizování neodkladných osobních záležitostí, při úmrtí osoby blízké. Tato forma péče je využívána, při povinném vzdělávání pěstounů, kdy o děti pečují pracovníci doprovázející organizace (Zezulová, 2018).

Neúčelová respitní péče, zajišťuje celodenní péči o svěřené dítě, které dosáhlo minimálně 2 let věku. Přičemž každý pěstoun má nárok na tuto odlehčovací péči v délce alespoň 14 kalendářních dnů. Lze čerpat v určitých intervalech (Zezulová, 2018).

3.2 Formy respitní péče

Cílem pěstounské péče je co nejlepší integrace dětí do běžné společnosti, a o to se snaží i formou respitních pobytů. Pro děti jde většinou o první krok k samostatnosti a začlenění do kolektivu (Zezulová, 2018).

Víkendové respitní pobyty

Jedná se o pobyty v průběhu celého roku, nejčastěji se jedná o pobyty při vzdělávání pěstounů. Po dobu vzdělávacích bloků, se o dětský program stará respitní tým. Vzhledem k tomu, že po vzdělávání pěstouni přebírají své děti zpět, jedná se o nejméně náročnou formu pobytu. Jsou dětem stále k dispozici. Dále sem můžeme zařadit víkendové pobyty, které jsou vhodné pro menší děti a děti se speciálními potřebami, vzhledem k délce trvání (Zezulová, 2018).

Týdenní nebo vícedenní respitní pobyty

Tento pobyt je nejvíce podobný táboru. Většinou je pobyt zaměřený na nějaké téma či celotáborovou hru. Je založen na hrách, sportu a rozvoji osobnosti každého dítěte. Tohoto programu se mohou účastnit i děti se speciálními potřebami za přítomnosti asistenta (Zezulová, 2018).

3.2.1 Začlenění nového dítěte do kolektivu

„Mějte stále na paměti, že se jedná o děti, které prožily velké ztráty. Je pro ně mnohem bezpečnější odmítnat než riskovat, že budou odmítány. Tyto děti často byly, a mnohé ještě jsou, a další odmítnutí by už nemusely unést. I toto může být v pozadí nesnášenlivého či agresivního chování“ (Zezulová, 2018, str. 27).

Pokud se bude účastnit respitního pobytu nový dětský člen, je dobré naplánovat první kontakt dítěte s pracovníkem respitního týmu na dobu před konaným pobytem, za přítomnosti člověka kterého dobře zná. Tím zamezíme, že dítě pojede do prostředí, kde nikoho nezná (Zezulová, 2018).

Na samotném pobytu je vhodné dítě začlenit do kolektivu co nejdříve, tak aby neusínalo s pocity nepřijetí (Zezulová, 2018).

3.2.2 Začlenění dětí se speciálními potřebami do kolektivu

Začlenění dětí se speciálními potřebami je vždy náročné, a je vhodná účast asistenta, který je mu blízký. To není vždy možné, proto je dobré, aby byl k dispozici dotazník o dítěti. Smyslem dotazníku je získání důležitých informací od pěstounů, jak se dítě v určitých situacích projevuje a jaké jsou jeho potřeby. Dotazník by měl obsahovat obecné informace o dítěti, jak je samostatné v sebeobslužných činnostech, chování při pobytu venku (chodí za ruku, jaké zvíře má rádo, utíká, ...), aktuální zdravotní stav. Také by v dotazníku měly být uvedeny informace o rizikovém chování dítěte, pokud nějaké jsou (Zezulová, 2018).

3.2.3 Respítní tým

Důležitou roli hraje složení respítního týmu a schopnost spolupráce. Hlavním cílem je motivace pro práci s dětmi, pokud se v týmu objeví, ač vyškolený člověk, který neumí pracovat s dětmi, může to mít negativní dopad na práci celého kolektivu. Jestliže je dobrá atmosféra v týmu, pak je dobrá atmosféra i mezi dětmi (Zezulová, 2018).

Rozdělení pozic v týmu

V týmu má každý člen svou důležitou nezastupitelnou roli

- Vedoucí akce, který nese zodpovědnost za průběh celého pobytu.
- Respítní pracovníci, jedná se o vyškolené pracovníky, kteří mají velké zkušenosti s dětmi v náhradní rodinné péči a rozumí jejich problémům.
- Instruktoři, jsou pedagogičtí pracovníci, kteří tvoří program pro děti
- Asistent k danému dítěti, ten zajišťuje péči o dítě se specifickými potřebami.
- Zdravotník, ten zodpovídá za správné užívání léků u dětí, poskytuje první pomoc, řeší drobná poranění a doprovází dítě k lékaři (Zezulová, 2018).

3.2.4 Realizace respítního pobytu

Respítní pobyt je důležité plánovat s dostatečným předstihem, z důvodu vyřízení důležitých úkolů, jako je nahlášení pobytu na krajském úřadě, zpracování přihlášek, zajištění místa konání akce a stravování. Neméně důležité je pojištění odpovědnosti za škody (Zezulová, 2018).

Začátek pobytu

Respítní pobyt začíná příjezdem na místo konání akce a předáním dětí asistentům. Zdravotník má za úkol zajistit podepsání prohlášení o bezinfekčnosti a přebrání léků s dávkováním. Tyto informace si zapíše do deníku. Dále probíhá program, dle plánů respítních pracovníků. Ti postupují dle harmonogramu pobytu, který je přiblížen v následujících bodech.

- Budíček, by měl být signálem pro děti, že jsou všichni oficiálně vzhůru. Časové umístění pracovníci reflektují a přizpůsobují dané skupině. Součástí budíčku může být krátká rozcvička

- Ranní hygiena, spočívá v převlečení do čistého prádla, u některých dětí je nutná kontrola. Dále pak základní hygienické úkony, jako čištění zubů, atd.
- Snídaně
- Dopolnední program, při volbě aktivit se volí takové činnosti, které jsou přizpůsobené momentálnímu fyzickému a psychickému rozpoložení dětí. Při únavě volíme hry odpočinkové či relaxační, a naopak pokud děti vykazují hodně energie, zařadíme hry aktivnější
- Oběd, odpolední klid
- Odpolední program, stejný princip volby aktivit jako dopoledne.
- Večeře
- Večerní program, reflexe dne, mají za úkol děti zklidnit před spánkem.
- Večerní hygiena, spánek, u těchto činností je důležitá organizace a účast více respitních pracovníků, z důvodu pomoci těm, kteří pomoc vyžadují (Zezulová, 2018)

3.2.5 Krizové situace

„Nesnažte se z plných sil, aby se nic nestalo. Buďte připraveni na to, že se něco stane“ (Zezulová, 2018, s. 58).

Respitní pobyt by nikdy neměl cíleně vyvolávat krizi, ani k ní cíleně směřovat. Avšak dítě se v takové krizi může ocitnout, i bez cizího zavinění. Nikdy členové týmu přesně nevědí, co dané dítě zrovna prožívá, a zda se nenachází ve složité situaci. Proto je důležité být na krizové situace dobře připraveni (Zezulová, 2018).

Příčinou rizik na programu může být spousta, níže přiblížím alespoň některé.

- Čas trvání programu, kdy jako kritický je označován 3 den. Krizové situace mohou nastat s přibývajícím únavou dětí.
- Témata zvolených her, tím můžeme u dítěte vyvolat vzpomínky na rodinu, násilí, odmítnutí atd. Krizové situace vznikají individuálně, dle zkušeností dětí, proto respitní pracovníci netuší, co daná hra v dítěti vyvolá za reakci.
- Respitní tým, špatně zvolený tým, který není vyškolen pro tuto práci, může sám o sobě vyvolat krizovou situaci, aniž by o tom věděl.

„Z výše zmíněného vyplývá, že psychicky náročným programem se může stát jakákoliv aktivita, a není v lidských silách vše dopředu předvídat a ošetřit. Proto je potřeba být na krizové situace připraveni a umět poskytnout základní klidovou intervenci“. (Zezulová, 2018, s. 62)

Rozdělení krizí dle závažnosti

Vždy je jakákoliv pomoc lepší než nic. Důležité je si uvědomit kdy a co se stalo, následně daný problém řešíme jako celek.

- Pokud se jedná o záležitost méně závažného charakteru, kdy dítě odmítá jít nebo se nechce zapojit do programu, řešíme tuto situaci rozhovorem. V tomto případě nejde o reálné nebezpečí.
- Mohou nastat situace, které v dítěti vyvolají silný prožitek z minulosti. Může se projevit straněním od ostatních či uzavřením dítěte do sebe. Tato situace většinou nevyžaduje ukončení pobytu, ale dítěti je důležité poskytnout dostatek času a prostoru, pro zvládnutí situace.
- Může dojít k situaci, kdy dítě projevuje velký psychický diskomfort, který se projevuje silnou úzkostí, sebepoškozováním, špatným spánkem hyperventilací, atd. Tuto situaci neřešíme pouze s dítětem samotným, ale i s pěstouny. Společně se pak vytváří plán dalšího fungování dítěte na pobytu.
- Jako nejvíce závažná situace, která může nastat, je takové chování dítěte, kterým ohrožuje sebe i své okolí. V tomto případě je nutná zdravotnická pomoc.

„den příjezdu na pobyt se nový chlapec Míša odmítl ubytovat na pokoji s ostatními chlapci. Míša má diagnostikovaný Aspergerův syndrom, špatně vychází s vrstevníky. Začal křičet a napadat ostatní, a než stačila vedoucí zareagovat, rozkopl okno a chystal se vyskočit ven“. (Zezulová, 2018, s. 66)

Základní body pro poskytování krizové intervence na pobytu dle Zezulové jsou:

- *„Nedávat rychlé a neuvážené rady*
- *Neslibovat, planě neutěšovat*
- *Více naslouchat než mluvit*

- *Důležitá jsou nejen fakta, ale i emoce*
- *Ptát se na upřesnění*
- *Nesugerovat emoce*
- *Neskákat do řeči*
- *Respektovat čas*
- *Pozor na humor, sarkasmus, ironii*
- *Nemusíme přijít na řešení hned*
- *Mluvit jazykem dítěte*
- *Opatrnost v užívání otázek „proč“, jsou obviňující*
- *Žádná teatrální gesta“ (Zezulová, 2018, s. 67).*

4 Respitní pobyt pro děti z náhradní rodinné péče

Tato část bakalářské práce je zaměřena na vytvoření respitního programu pro děti z pěstounských rodin. V rámci této části je vytvořen materiál pro realizaci respitního programu. Tento program je následně realizován a ověřován v roce 2020 v Centru pro rodinu Klubko. V širším kontextu je možné tento program využít i v jiných organizacích realizujících respitní pobyty pro děti z pěstounských rodin.

Hlavní cíl:

Hlavním cílem této práce je vytvoření respitního programu, zásobníku činností, který má za úkol zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních. Následně bude vytvořený program zrealizován a zhodnocen jeho efekt v působení na respitním pobytu.

Dílčí cíle:

- vybrat jedince, kteří budou vhodní pro realizaci mého šetření
- vypracovat respitní program, který se bude zaměřovat na zařazení znevýhodněných dětí do kolektivu ostatních
- výsledky šetření vhodným způsobem vyhodnotit a zaznamenat

Výzkumné metody

Metody získávání dat využití v této práci jsou trojí – pozorování, polostrukturovaný rozhovor a jako doplňková metoda k získání co nejvíce informací byl použit dotazník. Pro realizaci výzkumného šetření byl zvolen kvalitativní přístup. Kvalitativní metody se dle Gavory (2000) vyznačují tím, že existuje více realit, podle toho, jak je jednotlivci nebo skupiny vymezují. Terénní práce je pro kvalitativního výzkumníka příležitostí pro hluboké poznání a důkladnou analýzu konkrétního prostředí.

Pozorování bylo zaměřeno na činnost skupiny a vybraných jedinců při respitním pobytu. Nestrukturované pozorování vycházelo ze stejných zásad, jako uvádí Gavora (2000), a to, že nebyly předem použity stanovené pozorovací systémy, škály ani jiné přesné nástroje. Byly pozorovány konkrétní události, jevy a osoby.

„Tento způsob pozorování je velmi pružný a umožňuje přistupovat k realitě novým, nerutinním způsobem. Pomocí takového pozorování se obvykle odhalují nové, nepředpokládané nebo skryté jevy a souvislosti.“ (Gavora, 2000, s. 149)

Probíhalo zde participační pozorování, kdy se výzkumník osobně zúčastnil činnosti pozorovaných osob. Pozorované jevy byly zapisovány do tabulek očíslovaných 1 až 3, které jsou uvedeny a vyhodnoceny na straně 41 až 45.

Polostrukturovaný rozhovor je typ rozhovoru, který lze najít také pod názvem rozhovor pomocí návodu nebo rozhovor částečně řízený. Dle Reichela (2009) je jeho specifickým znakem to, že soubor otázek nebo témat je předem připravený, ale pořadí otázek není striktně a předem stanoveno. Tazatel má možnost otázky upravovat dle situace či klást doplňující dotazy, ale je důležité, aby všechny otázky padly. Výhody tohoto druhu rozhovoru jsou především v tom, že jde o přirozenější druh rozhovoru, kdy rozhovor může lehčeji plynout a do jisté míry se dají tolerovat osobnostní specifika respondenta. Určité udržení formálnosti umožňuje třídění údajů a jejich vzájemné pozorování. Rozhovor byl veden s účastníky respitního pobytu v jejich přirozeném prostředí, při návštěvě v rodině za doprovodu sociální pracovníce z Centra pro rodinu Klubko. Otázky jsou zaznamenány a vyhodnoceny na straně 42 až 46.

Jako doplňkovou metodu k získání co nejvíce informací jsem využila formu **krátkého dotazníku**, které účastníci na konci respitního pobytu vyplnili. Viz. příloha C.

Zkoumaná data jsou interpretována pomocí textového materiálu a tabulek.

4.1 Charakteristika výzkumného šetření

Centrum pro rodinu Klubko

Centrum pro rodinu Klubko je službou Farní charity Dvůr Králové nad Labem, které zdarma zajišťuje výkon sociálně právní ochrany dětí a zaměřuje se na dlouhodobou podporu pěstounských rodin v rámci Královéhradeckého kraje. Nachází se ve Dvoře Králové nad Labem a sídlí na adrese Náměstí T. G. Masaryka 40.

Centrum se snaží napomoci tomu, aby děti nemusely do ústavních zařízení a co nejvíce podporuje rodiny s dětmi v náhradní rodinné péči, přičemž posiluje vazby dítěte v jeho přirozeném prostředí.

Hlavním cílem této doprovázející organizace je podpora pěstounské rodiny, která zajistí dítěti dostatek podnětů pro jeho rozvoj a budování vlastní identity. Cílem je takové dítě posilovat ve vztazích s jeho vlastní rodinou a osobami blízkými. Organizace zajišťuje bezpečný kontakt s osobami blízkými, pokud je to v jeho zájmu.

Doprovázející organizace je určena jak pro děti a mladistvé vyrůstající v náhradní rodinné péči, tak i náhradním rodičům nebo zájemcům o náhradní rodinnou péči. V neposlední řadě pro každé dítě, které o pomoc požádá.

Centrum nabízí

- Doprovázení rodiny. Tato činnost spočívá v podpoře pěstounských rodin a je realizována prostřednictvím vytváření bezpečného, důvěryhodného vztahu v rámci dlouhodobé spolupráce mezi klíčovým pracovníkem a pěstounskou rodinou.
- Zprostředkování asistovaných kontaktů. Asistované kontakty přispívají ke zlepšení vztahových vazeb s biologickou rodinou a blízkými osobami dítěte.
- Pomoc při komunikaci s dalšími subjekty. V případě potřeby pěstounů spolupracuje centrum se školskými a poradenskými zařízeními a úřady.
- Vzdělávání pěstounů. Organizuje a zprostředkovává dopolední, celodenní a víkendová vzdělávání v oblastech souvisejících s problematikou náhradní rodinné péče.
- Odlehčovací (respitní) péče. Organizuje a zprostředkovává výlety, vícedenní pobyty a hlídání dětí.
- Odborné poradenství. Zprostředkovává odborné poradenství zejména v oblastech, které souvisí s péčí o dítě (např. psychoterapeutické, speciálně-pedagogické, psychologické poradenství).

- Osvětová činnost. Poskytuje informace o náhradní rodinné péči široké veřejnosti (organizuje a realizuje osvětové akce pro děti i dospělé, připravuje programy pro školská zařízení, poskytuje individuální poradenství pro zájemce).

Centrum si klade zásady jako je individuální přístup ke každému klientovi a jednat vždy v zájmu dítěte. Naslouchat názorům a respektovat přání klienta. Pracovat na základě aktivní spolupráce. Snaží se o vytváření otevřeného prostředí naplněného vzájemným respektem. A především zajišťovat kvalitní a komplexní služby všem klientům.

Respitní pobyt pro děti z pěstounských rodin

Respitní pobyt začíná příjezdem všech respitních pracovníků na místo konání akce, kde pracovníci přebírají děti osobně od pěstounů. Zároveň přebírají potřebnou dokumentaci viz. příloha D a upřesňují poslední informace o specifických potřebách dětí. Zároveň zdravotník přebere léky od náhradních rodičů, které jsou opatřeny štítkem se jménem dítěte a dávkováním. Poté je zahájen program dle plánu, popřípadě může být upraven dle počasí.

Harmonogram pobytu je následovný:

PÁTEK:

14:30 –15:00 ubytování

15:00 –15:15 odpolední svačina

15:15 –17:30 úvod, zahájení programu

17:30 –18:00 večeře

18:00 –19:30 večerní program, reflexe dne

19:30 –20:00 večerní hygiena

20:30 – VEČERKA

SOBOTA

6:30 –7:00 budíček, ranní hygiena, rozcvička

7:00–7:30 snídane

7:30–8:45 dopolední program dle počasí , momentálního rozpoložení dětí

8:45 –9:00 svačina

9:00 –11:30 pokračování dopoledního programu

11:30 –12:00 oběd

12:00 –13:30 odpolední klid

13:30 –15:00 odpolední program

15:00 –15:15 odpolední svačina

15:15 –17:30 pokračování odpoledního programu

17:30 –18:00 večeře

18:00 –19:30 večerní program, reflexe dne

19:30 –20:00 večerní hygiena

20:30 – VEČERKA

NEDELE

6:30 –7:00 budíček, ranní hygiena, rozcvička

7:00–7:30 snídane

7:30–8:45 dopolední program dle počasí , momentálního rozpoložení dětí

8:45 –9:00 svačina

9:00-9:30 ukončení pobytu, předání diplomů, zpětná vazba od dětí

9:30 – předání dětí pěstounům, odjezd

Začátek pobytu začíná v pátek příjezdem dětí v odpoledních hodinách na místo konání akce do 14:00 a dále pokračuje dle harmonogramu a je ukončen v neděli 9:30 odevzdáním dětí náhradním rodičům.

4.2 Metodický materiál

Metodický materiál vychází ze specifických potřeb dětí z náhradní rodinné péče. Tyto zásady jsou přiblíženy v teoretické části této práce. V rámci metodického materiálu je zde zpracována baterie materiálu a činností. Tato baterie byla zpracována na základě praxe s prací v respitním týmu v Centru pro rodinu Klubko, studia odborné literatury o specifických potřebách dětí z náhradní rodinné péče a studia metodických materiálů zaměřených na respitní programy. Materiál je rozdělen dle délky pobytu na 3 části.

1.část – Den příjezdu

Cílem je, aby všechny děti byly vtaženy do programu již první den, abychom předešli riziku nepříjemných pocitů při usínání. Začlenění nových dětí, které jsou na pobytu poprvé.

Plánované činnosti:

PAVUČINA (skupinové hry pro děti, Klaus W. Vopel, 2007)

Čas na hru: 15 – 20 minut

Cíl: seznámení, zlepšení komunikace, spolupráce

Pomůcky: klubko příze

Prostředí: místnost, hřiště

Popis: Účastníci si stoupnou do kruhu. Za 1 minutu si každý promyslí co by o sobě chtěl říct ostatním. Následně jeden z účastníků začíná hru (vedoucí skupiny) tím, že se představí a řekne krátce co má rád. Potom předá klubko někomu dalšímu (nejlépe hodí na protější stranu). Po krátké diskuzi se pavučina zase rozplete. Dítě, které drží klubko, ho odkutálí tomu, kdo mu ho poslal, a opakuje přitom jeho jméno (pokud si jméno nepamatuje, ostatní pomůžou)

Reflexe hry: Chybí někomu klubko?

Bylo těžké zapamatovat si jména?

NEDOBYTNÝ HRAD (Neuman, J., Wagenknecht, M. Hry do kapsy VIII.Praha : Portál, 2005.)

Čas na hru: 15 – 20 minut

Cíl: vyjádření a pocítění jemného přátelského doteku, tělesný kontakt

Prostředí: místnost, hřiště

Popis: Útočištěm každého většího města byla tvrz, pevnost či hrad. Aby obyvatelé hrad ubránili, museli být vynalézaví. Dva až čtyři dobrovolníci vyjdou z místnosti. Skupina ostatních stojí v kruhu, vzájemně se zavěsí do sebe a utvoří tak hrad s nedobytnými hradbami. Dvnitř se může dostat jen ten, kdo zná kouzelný dotek, který je tajemstvím hradu. Na tomto jemném doteku se skupina dohodne. Klíčem k hradu může být např. zalechtání na uchu, tah prstem po čele. Potom přijdou dobrovolníci, kteří byli venku, a zkoušejí, jaký jemný dotek „zabere“. Kdo to zjistí, smí vklouznout do hradu, ostatní to zkoušejí dále. Pokud se to nikomu nepodaří, může skupina pomoci tím, že při přibližném doteku hradba mírně povolí.

Reflexe hry: Je důležité věnovat se všem pocitům při různých dotecích – pozitivním i negativním. Každý by měl při hře umět dát najevo, které doteky mu jsou nepříjemné, ostatní to musí respektovat.

NEBE –ZEMĚ –NOS (Zapletal, M. Velká encyklopedie her. II. svazek : hry v klubovně.Praha : Olympia, 1986)

Čas na hru: 5-15 minut

Cíl: pozornost, koordinace pohybu

Prostředí: místnost, hřiště

Popis: Hráči stojí rozmístěni po prostoru a pozorují vedoucího, který rychleji či pomaleji říká slova: nebe –země –nos. Jejich pořadí různě obměňuje a doprovází je pohybem pravé ruky. Když řekne nebe, namíří ukazováčkem ke stropu. Když řekne země, ukáže na podlahu. Když řekne nos, dotkne se ukazováčkem svého nosu. Vedoucí však čas od času udělá nesprávný pohyb, a kdo se nechá zmýlit a napodobí ho, dostane trestný bod. Závazný je tedy jen slovní příkaz! Ti, kteří

budou mít po třech minutách nejméně trestných bodů, vítězí. (Pokud máme dostatek času, pokračujeme dál s nejlepšími hráči postupně až do posledního vítěze)

Reflexe hry: Přišla vám hra složitá?

Bylo těžké reagovat jen na slovní příkaz, nikoli obraz?

OSTROV (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 10 – 20 minut

Cíl: obratnost, koordinace pohybů, týmová spolupráce

Pomůcky: deka přiměřené velikosti

Prostředí: místnost

Popis: Ocitli jsme se na pustém ostrově, všude kolem nás je moře plné žraloků. Jediná možnost, jak se zachránit, je přetočit ostrov vzhůru nohama. Ten, kdo se při otáčení jen sebemenším kouskem těla dotkne moře (plochy mimo deku), je sežrán žralokem. Schválně, kolik se nás zachrání? Deku se rozloží na zem. Na ni si stoupnou všichni hráči. Na pokyn „ted“ se všichni snaží přetočit deku tak, aby z ní nikdo nespádl a všichni na ní po otočení opět stáli. Deku musí být po otočení opět vyrovnaná. Ti, kdo zvládli zůstat na dece, se zachránili a vítězí. (Je dobré hrát ve velkém počtu na malé dece.)

Reflexe hry: Co bylo podle Vás nejtěžší?

Jak se vám spolupracovalo?

MĚSÍC (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 10 – 15 minut

Cíl: soustředění, zážitek z pohybu poslepu, důvěra k ostatním členům skupiny

Pomůcky: šátky na zavázání očí

Prostředí: místnost

Popis: Účastníkům zavážeme oči a dotykem určíme jeden „měsíc“. Měsíc si sejme šátek z očí a schová se někde v místnosti na ne zcela snadno dostupném místě. Účastníci (hvězdy) se pohybují se zavázanýma očima po místnosti a hledají měsíc. Potkají-li se a dotknou dva hráči, jeden zasyčí a druhý mu zasyčením odpoví (jiné zvuky není dovoleno vydávat). Pouze měsíc nesyčí a podle toho ji také ostatní poznají. Kdo najde měsíc, v tichosti se k němu přitiskne a zůstane s ním na jeho místě. Pak už také nesyčí, pokud se ho dotkne jiný hráč. Hra končí ve chvíli, kdy všichni účastníci našli měsíc.

Reflexe hry: Jak jste se cítili?

Jaké bylo pohybovat se potmě?

2.část – sobotní program

Tato část se zaměřuje na prohloubení přátelství mezi dětmi, vzájemnou důvěru k ostatním a k sobě samotným.

Plánované činnosti:

OBOUVÁNÍ (Neuman, J., Wagenknecht, M. Hry do kapsy VIII.Praha : Portál, 2005)

Čas na hru: 10 minut

Cíl: spolupráce, zábava, trpělivost

Pomůcky: boty

Prostředí: místnost

Popis: Vaším úkolem bude about správnou osobu do správných bot co nejrychleji, abyste společně vyrazili ven. Skupinu rozdělíme na dva stejně početné týmy. Každý tým má svůj prostor, ve kterém se shromáždí, každý člen si zuje boty a položí je na hromadu. Potom si skupiny vymění místa a během časového limitu (2 minuty) svážou k sobě do páru boty různé velikosti, tvaru i barvy. Z nich pak vytvoří hromadu a vrátí se do svého prostoru. Boty se smí svazovat pouze jednoduchou smyčkou a tkaničky se nesmějí vytahovat z bot (na tato pravidla je

třeba účastníky dostatečně upozornit, aby se předešlo následným hádkám). Na pokyn „ted“ si všichni hráči musí vyhledat své boty, rozvázat uzly, boty si obout, zašněrovat a zavázat. Vítězí tým, který bude dříve obutý a připravený vyrazit do ven (všichni členové stojí)

Reflexe hry: Co pro vás bylo složité?

RYCHLE SI VZPOMEŇ (Bartůněk D. Kniha her a činností v klubovně i venku. Praha : Portál, 2002.)

Čas na hru: 10 – 15 minut

Cíl: rychlost, paměť, zábava, zopakování jmen

Pomůcky: starý časopis nebo noviny

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Všichni si sednou do kruhu a jeden hráč zůstane uprostřed. Jako pomůcku má srolované noviny. Vybere si jednoho sedícího a chce ho uhodit rolí papíru do hlavy. Vybraný jedinec se může zachránit tím, že řekne jméno někoho jiného. Stihne-li to před úderem, hráč uprostřed musí vyrazit na nově označeného a situace se opakuje. Nestihne-li to, dostane ránu a vystřídá středového hráče. Jména by neměla být vyvolávána stále stejná za sebou. Hra je tím zábavnější, čím rychleji a častěji se jména střídají

Reflexe hry: Zazněla všechna jména?

Pamatujete si jména ostatních?

CHYŤ MÍČEM (Mazal, F. Hry a hraní pohledem ŠVP. Olomouc : Hanex, 2007)

Čas na hru: 5 minut (jedna hra)

Cíl: postřeh, spolupráce, míčové dovednosti

Pomůcky: míč

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Určíme jednoho honiče, který má míč a který honí ostatní ve vymezeném prostoru. Pokud se jich honič dotkne míčem, který musí držet v jedné či obou rukou a který mu nesmí vypadnout, získává dotykem dalšího honiče. Honiči si přihrávají míč podle potřeby. Honění nesmí natahnout ruce po míči, jinak jsou chyceni.

NAJDI MAJÁK (www.hranostaj.cz)

Čas na hru: 2 – 5 minut

Cíl: přesnost, postřeh, orientace poslepu, důvěra ve skupině

Pomůcky: šátky na zavázání očí

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Účastníci se rozdělí na dvě skupiny. První skupina jsou námořníci a druhá skály. Vedoucí představuje maják. Námořníci si zavážou oči šátky a skály se zatím rozestaví mezi maják a místo, odkud námořníci startují. Maják i skály vydávají zvuky. Maják „húúúú“ a skály „ššššš“. Námořníci se snaží poslepu bez nárazu do skály dojít až k majáku. Když námořník narazí do skály, stává se také skálou. Vítězí námořník, který jako první dorazí k majáku, případně všichni námořníci, kteří přežijí a maják naleznou

Reflexe hry: Jak jste se cítili poslepu?

PÍSMENA Z TĚL (www.hranostaj.cz)

Čas na hru: 10 – 15 minut

Cíl: fantazie a vynalézavost, hbitost

Pomůcky: kartičky s písmeny

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Účastníky rozdělíme do dvojic, ty si vylosují písmena, která mají předvést svým tělem. Ostatní hádají co je to za písmeno.

Reflexe hry: Co pro Vás bylo nejtěžší?

OŽIVLÉ PEXESO (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 10 – 25 minut

Cíl: pozornost, paměť, sblížení ve skupině

Pomůcky: pexeso na rozdělení do dvojic

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Dva až tři (podle toho, zda je celkový počet účastníků sudý či lichý) vybraní účastníci (hadači) jdou pryč, aby nic neviděli a neslyšeli. Zbytek skupiny se rozdělí do dvojic (pomocí pexesa například) každý účastník představuje jednu „kartičku“ pexesa. Každá dvojice se dohodne na krátkém úkonu (pohyb, zpěv, říkanka, ...) Je důležité, aby se úkony neopakovaly a aby obě kartičky udělaly opravdu úplně to stejné. Poté se účastníci zamíchají a rozmístí jako normální pexeso a hadači přijdou zpět. Střihnou si o to, kdo bude začínat. Postup je stejný jako u normálního pexesa. Každý hadač „otáčí“ (vyvolává) dvě kartičky, otočená kartička po vyvolání předvede dohodnutý úkon. V případě nalezení dvojice stejných kartiček má hadač další tah. Vyhrává ten hadač, který má více uhodnutých dvojic kartiček. Poslední neuhodnutý pár jde jako hadači za dveře a hra může pokračovat znovu snovými páry a úkony.

Reflexe hry: Bylo těžké si zapamatovat kdo co dělá?

TAJÍCÍ KRA (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 5- 10 minut

Cíl: koordinace, obratnost, týmová spolupráce

Pomůcky: noviny

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Z rozprostřených novin vytvoříme na zemi ledovou kru, dostatečně velkou, aby se na ni mohli postavit všichni účastníci. Ledová kra však taje a ulamuje se – krajní části postupně odplouvají. Zachrání se jen ten, kdo bude stát na hlavní části kry a nedotkne se nohou moře – okolní plochy kolem novin.

Reflexe hry: Myslíte že jste mezi sebou spolupracovali dobře?

ČOKOLÁDA (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 10 – 25 minut

Cíl: zábava, rychlost

Pomůcky: čokoláda, hrací kostka, rukavice, šála, čepice

Prostředí: v herně

Popis: Účastníci sedí v kruhu na zemi. Posílají si kostku, kterou hází. Pokud padne někomu šestka, běží doprostřed kruhu, kde je položená čokoláda, čepice, šála, rukavice. Hráč si musí všechny kusy oděvu nejprve obléci a teprve pak se může konzumovat čokoládu. Pravidla – čokoládu lze jíst jen po jednom čtverečku a další si hráč může dát do pusy teprve ve chvíli, kdy předchozí čtvereček polkne. Ostatní účastníci nezahálí, ale dál hází kostkou, takže se může stát, že je hráč uprostřed vystřídán dříve, než se vůbec oblékl. Hra končí snědením celé čokolády.

EVOLUCE (MAZAL, F. Hry a hraní pohledem ŠVP.Olomouc : Hanex, 2007).

Čas na hru: 5- 10 minut

Cíl: pozornost, navázání kontaktu

Prostředí: v herně

Popis: Účastníci jsou volně rozmístěni po ploše. Na znamení ke hře si dřepnou, pohybují se v dřepu a pípají jako kuřata. Jakmile potká kuře jiné kuře, stříhnou si mezi sebou „kámen, nůžky, papír“. Kdo z dvojice vyhraje, stane se slepicí a začne kvokat. Hledá slepici, a pokud ji najde, opět sní „stříhá“. Pokud vyhraje, stane se psem a štěká. Běhá po čtyřech a hledá sobě rovného hráče, psa. Opět stříhá se psem, pokud vyhraje, stává se opicí a vydává zvuk „hu, hu, hu“. Po úspěšném stříhání se sobě rovným se stává člověkem a vítězí. Hra nekončí, on však již nehraje. Každý, kdo vyhraje stříhání, postupuje na vyšší úroveň, kdo prohraje, zůstává na původní nižší úrovni a hledá si dalšího hráče. Vítězů postupně přibývá, ukončit hru může vedoucí podle potřeby.

3. část – odjezd

Tato část se zaměřuje na vzájemnou důvěru mezi dětmi a ukončení programu.

Plánované činnosti:

ULIČKA DŮVĚRY (NEUMAN, J. Dobrodružné hry a cvičení v přírodě. Praha : Portál, 2009).

Čas na hru: 10 – 15 minut

Cíl: zvýšení důvěry ve skupině

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Po dvojicích se postavíme do špalíru, otočíme proti sobě, natáhneme ruce (rozestup takový, abychom se dotýkali konečky prstů) –měla by vzniknout ulička z lidských těl přehrazená napjatýma rukama. První odvážlivec se rozběhne do uličky, těsně před ním se zdvihají všechny ruce tak, aby se neuhodil.

Reflexe hry: Jaký to byl pocit, proběhnout uličkou?

Báli jste se předtím, než jste běželi?

VYMĚNÍ SE TEN (z praxe respitních pracovníků)

Čas na hru: 10 – 15 minut

Cíl: zpětná vazba na respitní pobyt

Prostředí: venku na hřišti

Popis: Účastníci se postaví do kruhu. Jeden hráč stojí uprostřed a řekne jednu věc, která se mu na pobytu líbila (nap.: hry, jídlo, kamarádi,....) ten, komu se daná věc také líbila musí vyběhnout z kruhu a vyměnit si místo s někým jiným kdo také vyběhnul. Mezitím se snaží hráč uprostřed dostat na libovolné uvolněné místo.

Respitní pobyt je ukončen výtvarnou činností „**STROM PŘÁTELSTVÍ**“, kdy si každý účastník obkreslí a vystřihne svou dlaň, tu pak následně vybarví, tak jak se mu líbí. Postupně pak každý pověsí pomocí provázku svůj obrázek na připravený strom z větviček. Tím je pobyt ukončen.

Hry se v průběhu pobytu individuálně přizpůsobují danému rozpoložení skupiny.

4.3 Ověření v praxi

Ověření v praxi probíhalo v rámci respitního pobytu dětí z pěstounských rodin, které pořádalo Centrum pro rodinu Klubko. Respitní pracovníce zařazovali činnosti z této bakalářské práce viz. metodická část. Celkem se tohoto pobytu účastnilo 18 dětí z náhradních rodin. Z toho 3 děti byly zdravotně znevýhodněné oproti ostatním.

Respondenti byli vybráni záměrně dle své anamnézy, tak aby bylo možno co nejlépe pozorovat zda jsou zařazováni do kolektivu ostatních dětí či nikoli. Vzhledem k tomu, že organizace není oprávněná takové informace o dětech uchovávat, byly jednotlivé anamnézy získány od samotných pěstounů, kteří tyto informace poskytli.

Respondent 1: Dívka K. (9.let)

Diagnóza: Potíže se sociální adaptací, špatná komunikace - koktavost

Osobní anamnéza: Dívka české národnosti. Narodena z první neplánované gravidity, kouření v těhotenství matky ano, narozena ve 37. týdnu gravidity.

Rodinná anamnéza: Matka české národnosti, kuřačka, drogově závislá, sourozence nemá.

Sociální anamnéza: Dívka bydlí u své babičky. Komunikace mezi dívkou a babičkou probíhá bez problémů.

Tabulka 1 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 1. Zdroj: Autor

	NA ZAČÁTKU POBYTU/ NA KONCI POBYTU	
SOCIÁLNÍ SAMOSTATNOST	Dívka od začátku dodržovala všechna stanovená pravidla. Spíše navazovala kontakt s dospělými. Do kolektivu se sama nezapojovala.	Do kolektivu se zapojovala, spíše jí vyhovovalo náhodné spojení do dvojic nebo skupiny. Převládá stále spíše kontakt s dospělými.
CITOVÁ SAMOSTATNOST	Dívka se chovala velice citlivě a ohleduplně. Na změny reagovala bez větších obtíží. Spíše jí vyhovovaly klidnější činnosti.	Dívka se ke všem chovala velice citlivě. Ráda pomáhala mladším kamarádům.
ÚROVEŇ KOMUNIKACE	Komunikace s vrstevníky špatná. Sama se do rozhovorů s dětmi spíše nezapojovala.	Spíše komunikovala s mladšími kamarády. S vrstevníky se často do komunikace nezapojovala.
ZAPOJOVÁNÍ DO ČINNOSTÍ	Dívku bylo nutné motivovat k činnostem, ty pak plnila zodpovědně a s nadšením. Spíš jí vyhovovali činnosti pro jednotlivce. Do skupin nebo dvojic se rozřazovalo pomocí pexesa.	

Z **tabulky číslo 1** vyplývá, že i za tak krátkou dobu došlo ke zlepšení komunikace mezi dívkou a ostatními. Z počátku pobytu byla dívka spíše odtažitá od ostatních, postupem času ovšem získala odvalu a s dětmi začala lépe komunikovat a do činností se zapojovat. Do budoucna pokud bude dívka správně motivovaná a bude se k ní přistupovat ohleduplně, věřím že se ještě více zapojí do dětského kolektivu.

Po ukončení pobytu jsem v rámci spolupráce s Centrem pro rodinu Klubko navštívila dívku v jejím přirozeném prostředí a položila pár předem připravených otázek, které jsem si se souhlasem všech zúčastněných nahrávala na diktafon. Následně pak informace sepsala a nahraný materiál smazala, z důvodu zneužití jinou osobou. Cílem tohoto rozhovoru bylo získání informací, jak se sama dívka cítila na respitním pobytu mezi ostatními.

Co se ti nejvíce na pobytu líbilo?

„Nejvíce se mi líbilo vytváření pavoučků přátelství a večerní sezení“

Co se ti naopak nelíbilo?

„Není nic co by se mi nelíbilo“

Bylo ti něco na pobytu nepříjemné?

„Nic mě nenapadá“

Jak si se cítila mezi ostatními dětmi?

„Ze začátku jsem se bála, že tam nikoho neznám. Naštěstí jsem byla na pokoji s děvčaty, která byla super“.

Dopisuješ si s někým ze zúčastněných dětí?

„Ano, přes messenger si dopisuji s Karolínkou, se kterou jsem byla na pokoji.“

Když bude možnost, jela by si příště znovu?

„Určitě, klidně i na více dní“ (směje se)

Z rozhovoru vyplynulo, že dívka byla na respitním pobytu spokojená, našla si zde nové kamarády. V dětské skupině se cítila dobře. Respitní program tedy v tomto případě fungoval pozitivně.

Respondent 2: Chlapec T. (10 let)

Diagnóza: Lehká mentální retardace, ADHD

Osobní anamnéza: Chlapec české národnosti. Narozen z čtvrté neplánované gravidity, raný psychomotorický vývoj v normě. Vývoj řeči opožděn, ve 2 letech pár slov, věty od 4 – 5 let. Od malička hyperaktivní, rád skládá puzzle, vybarvuje. Z podmětu PPP realizováno vyšetření chlapce na dětské neurologii se závěrem ADHD (porucha pozornosti). Dále je chlapec v péči logopeda.

Rodinná anamnéza: Matka české národnosti, ve výkonu trestu, otec neuveden.

Sociální anamnéza: Chlapec vyrůstá od narození se svými prarodiči. Matka se k synovi nehlásí a nenavštěvuje ho.

Tabulka 2 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 2. Zdroj: Autor

	NA ZAČÁTKU POBYTU/ NA KONCI POBYTU	
<i>SOCIÁLNÍ SAMOSTATNOST</i>	Chlapec od začátku neměl problém s komunikací mezi dětmi. Rychle navazoval, ale i ukončoval kamarádské vztahy. Problém s dodržováním pravidel. Avšak ve skupině dětí nejistý.	Chlapec se zapojoval i do vůdčích rolí. Ovšem dodržování pravidel mu činí velký problém.
<i>CITOVÁ SAMOSTATNOST</i>	Pokud se cítil ohrožen nebo unaven reagoval neadekvátně.	Při stanovení vhodného přístupu chlapec reagoval mnohem více citlivěji než na začátku pobytu.
<i>ÚROVEŇ KOMUNIKACE</i>	Komunikace s dětmi v pořádku. Nesprávná výslovnost některých slov.	S komunikací s dětmi neměl problémy, ovšem rád prosazoval vlastní názor.
<i>ZAPOJOVÁNÍ DO ČINNOSTÍ</i>	Rád plnil činnosti, ve kterých měl vůdčí roli, to mu dodávalo sebevědomí. V kolektivu dětí byl oblíbený.	

Z **tabulky číslo 2** vyplývá, že chlapec byl v kolektivu velice oblíbený. Jeho reakce v některých situacích byli nepřiměřené, to ovšem šlo rychle změnit pozitivním a klidným přístupem k chlapci.

Po ukončení pobytu jsem v rámci spolupráce s Centrem pro rodinu Klubko navštívila chlapce v jeho přirozeném prostředí a položila pár předem připravených otázek, které jsem si se souhlasem všech zúčastněných nahrávala na diktafon. Následně pak informace sepsala a nahraný materiál smazala, z důvodu zneužití

jinou osobou. Cílem tohoto rozhovoru bylo získání informací, jak se sám chlapec cítil na respitním pobytu mezi ostatními.

Co se ti nejvíce na pobytu líbilo?

„Nejvíce se mi líbily aktivity venku, při kterých jsme byli rozděleni do týmů.“

Co se ti naopak nelíbilo?

„Nelíbila se mi večerka, tu bych posunul“

Bylo ti něco na pobytu nepříjemné?

„Nevím, nic mě nenapadá“

Jak si se cítil mezi ostatními dětmi?

„Děti na pobytu byli fajn, cítil jsem se dobře. Hodně jsme si s klukama popovídali, hlavně s Jirkou a Petrem“.

Dopisuješ si s někým ze zúčastněných dětí?

„Ano skoro se všemi z pobytu“

Když bude možnost, jel by si příště znovu?

„Určitě ano“

Z tohoto rozhovoru vyplývá, že chlapec se zařazením do dětské skupiny neměl žádný problém. Rychle navazoval přátelství a skoro se všemi si dopisuje. Na další respitní pobyty se těší.

Respondent 3: Chlapec M. (9 let)

Diagnóza: psychická deprivace, šilhavost

Osobní anamnéza: Chlapec české národnosti, narozen z první gravidity, opožděný vývoj řeči, psychická deprivace na základě zážitků z dětství.

Rodinná anamnéza: Matka alkoholově a drogově závislá, nenastoupila na odvykací léčbu.

Sociální anamnéza: Chlapec vyrůstá v náhradní rodině od 4 let, do té doby žil s matkou v nepříjemných podmínkách. Byl značně zanedbaný a ve všech stránkách vývoje opožděn. Momentálně je jeho stav stabilizovaný, navštěvuje ZŠ, učivo zvládá bez větších obtíží.

Tabulka 3 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 3. Zdroj: Autor

	NA ZAČÁTKU POBYTU/ NA KONCI POBYTU	
SOCIÁLNÍ SAMOSTATNOST	Chlapec vyhledával spíše klidnější místa. Kontakty navazoval spíše s dívkami než s chlapci. Dodržoval všechna daná pravidla.	Stal se plnohodnotným členem skupiny. Dokázal s dětmi spolupracovat, avšak vůdčím rolím se vyhýbal.
CITOVÁ SAMOSTATNOST	Klidný, tichý chlapec. Není vůdčí typ.	Chlapec byl obětavý, všem rád pomohl.
ÚROVEŇ KOMUNIKACE	S dětmi komunikoval, avšak sám byl spíše tichý.	Komunikoval se svými vrstevníky, zapojoval se do rozhovorů.
ZAPOJOVÁNÍ DO ČINNOSTÍ	Rád se zapojoval spíše do dívčího kolektivu. Mezi dětmi oblíbený.	

Z **tabulky číslo 3** vyplývá, že chlapec se do kolektivu plně zapojil. Spíše však komunikoval s dívkami než s chlapci. Do skupiny dětí se zapojoval, raději ale plnil vedlejší role ve skupině než vůdčí. S komunikací neměl problémy a všem rád pomohl.

Po ukončení pobytu jsem v rámci spolupráce s Centrem pro rodinu Klubko navštívila chlapce v jeho přirozeném prostředí a položila pár předem připravených otázek, které jsem si se souhlasem všech zúčastněných nahrávala na diktafon. Následně pak informace sepsala a nahraný materiál smazala, z důvodu zneužití

jinou osobou. Cílem tohoto rozhovoru bylo získání informací, jak se sám chlapec cítil na respitním pobytu mezi ostatními.

Co se ti nejvíce na pobytu líbilo?

„Líbilo se mi místo kde pobyt probíhal a hry, které jsme hráli.“

Co se ti naopak nelíbilo?

„Nevím, asi nic“

Bylo ti něco na pobytu nepříjemné?

„Ne“

Jak si se cítil mezi ostatními dětmi?

„Dobře“

Dopisuješ si s někým ze zúčastněných dětí?

„Ano, s Klárkou a s klukama z pokoje. Už jsme byli venku na hřišti“

Když bude možnost, jel by si příště znovu?

„Když budu moct, tak ano“

I z tohoto třetího rozhovoru vyplynulo, že se chlapec cítil na respitním pobytu dobře. Navázal zde nová přátelství a další pobyt se těší.

Shrnutí

V Centru pro rodinu Klubko se snaží sociální pracovnice o co nejprofesionálnější a zároveň lidský přístup ke všem svým klientům. Probíhající respitní pobyty pořádané touto organizací se těší především u dětí velké oblibě. V rámci této bakalářské práce byla v praxi ověřována funkčnost připraveného programu a hodnocení přínosu pro děti z náhradních rodin. Činnosti, které jsou zpracovány v metodickém materiálu, jsou orientovány tak aby co nejvíce stmelily kolektiv a zapojily všechny děti do společných aktivit. Celý sborník činností je k nahlédnutí v Centru pro rodinu Klubko, kde slouží jako baterie činností pro další respitní pobyty.

V důvodu ověření metodického materiálu v praxi, proběhlo pozorování tří respondentů v rámci respitního programu. Všichni respondenti jsou podobného věku a mají oproti ostatním určité znevýhodnění. První respondentka se v rámci respitního programu začala více zapojovat do činností ostatních a z rozhovoru je patrné, že zde našla nové kamarády z pěstounských rodin, které neměla. U druhého respondenta je zřejmé že problém s komunikací u svých vrstevníků neměl. Z rozhovoru vyplývá, že zde měl možnost být důležitý a mít vůdčí roli, kterou běžně nezískává. I on si zde našel nové kamarády se stejným příběhem jako má on sám. Třetím respondentem byl též chlapec, projevující se spíše tichou a klidnou povahou. Tento chlapec se na respitním programu začal zapojovat více do rozhovorů s ostatními a stal se tak plnohodnotným členem skupiny. Z rozhovoru vyplynulo že i on si zde našel nové kamarády se kterými je stále v kontaktu a navštěvují se i mimo akce pořádané Centrem pro rodinu Klubko.

Z tohoto je zřejmé, že respitní pobyt měl na děti pozitivní vliv a svá znevýhodnění oproti ostatním nevnímali a ani nebyly vnímány ostatními. Možná proto, že vlastně každé dítě v pěstounské péči je svým způsobem znevýhodněné. Mnohdy si tyto děti nesou hluboké šrámy na duši, na které neexistuje žádná diagnóza, kterou lze jednoduše identifikovat. Všechny děti tvořily tým, kde měl každý své místo. Každý byl zde důležitý a byla respektována jeho individualita. Mnoho dětí zde navázalo nová přátelství, která jsou pro všechny velice důležitá. Jakou zpětnou vazbu jsem využila předem vytvořené dotazníky viz. příloha 4, které děti vyplnily anonymně na konci pobytu, a i zde vyplynulo, že na respitním pobytu vznikli mezi dětmi nová přátelství. Všichni se cítili dobře a respitní pobyt byl pro zúčastněné děti hezkým zážitkem.

Závěr

Náhradní rodinná péče je v současné době velmi diskutované téma. Můžeme se s ní setkat prakticky všude, jak v médiích, tak ve školách i na ulicích. V souvislosti s vývojem společnosti se vyvíjí i náhradní rodinná péče.

Teoretická část této bakalářské práce se zaměřuje na problematiku náhradní rodinné péče. V této části jsem se zabývala stručným přehledem základních pojmů náhradní rodinné péče a druhy náhradní rodinné péče. Poté je zde popsán proces zprostředkování náhradní rodinné péče. Dále se tato část bakalářské práce zabývá problematikou znevýhodněných dětí v náhradní rodinné péči, kde je popsáno očekávání a reakce náhradních rodičů na přijetí dítěte s handicapem. Konec teoretické části se zabývá respitní péčí v náhradní rodině.

Cílem praktické části bylo vytvoření respitního programu pro děti z náhradní rodinné péče, který byl následně ověřován v praxi za pomoci Centra pro rodinu Klubko. Při tomto programu mělo dojít k co největšímu začlenění všech dětí do kolektivu, bez ohledu na jejich znevýhodnění.

Seznam použité literatury

- ARCHER, C., Dítě vnáhradní rodině. Praha: Portál, 2001, ISBN 80-7178-578-4
- BARTŮNĚK, D. Kniha her a činností v klubovně i venku. Praha : Portál, 2002. ISBN 80-7178-618-7.
- ČEVELA, R., ČELEDOVÁ, L., DOLANSKÝ, H. Výchova ke zdraví pro střední zdravotnické školy. Praha: Grada Publishing, a.s., 2009, 112 s. ISBN 978-80-247-2860-5.
- DYTRYCH Z.; MATĚJČEK Z., Nevlastní rodiče a nevlastní děti. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 1999, ISBN 80-7169-897-0
- GABRIEL, Zbyněk, NOVÁK, Tomáš, Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči, Praha: Grada Publishing 2008, ISBN 978-80-247-1788-3
- GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2000. Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-79-6.
- HRUŠÁKOVÁ M.; KRÁLÍČKOVÁ Z., České rodinné právo, 3. přeprac. a dopl. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-2103-974-4
- KLAPILOVÁ, S. Kapitoly ze sociální pedagogiky. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1996. ISBN 80-7067-669-8.
- KOVAŘÍK, Jiří, Věduna BUBLEOVÁ a Kateřina ŠLESINGEROVÁ. *Náhradní rodinná péče v praxi*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-957-7.
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- MATĚJČEK, Z, a kol. Osvojení a pěstounská péče. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-717-8637-3.

- MATĚJČEK, Zdeněk. *Náhradní rodinná péče: průvodce pro odborníky, osvojitele a pěstouny*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-304-8.
- MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- MAZAL, F. *Hry a hraní pohledem ŠVP*. Olomouc : Hanex, 2007. ISBN 978-80-85973-77-3.
- NEUMAN, J. *Dobrodružné hry a cvičení v přírodě*. 5. vyd. Praha : Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-572-1.
- NEUMAN, J., WAGENKNECHT, M. *Hry do kapsy VIII*. Praha : Portál, 2005. ISBN 80-7178-984-4.
- PAZLAROVÁ, H., 2016. *Pěstounská péče: manuál pro pomáhající profese*. Praha: Portál. 256 s. ISBN 978-80-262-1020-7.
- REICHEL, Jiří. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada, 2009. Sociologie (Grada). ISBN 978-80-247-3006-6.
- ŘÍČAN, P., KREJČÍŘOVÁ, D. *Dětská klinická psychologie*. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-716-9512-2.
- ŠULOVÁ, Lenka a kol. *Předškolní dítě a jeho svět = L'enfant d'âge préscolaire et son monde*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2003. 471 s. ISBN 80-246-0752-2.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 3., rozš. a přeprac. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.
- ZAPLETAL, M. *Velká encyklopedie her. II. svazek : hry v klubovně*. Praha : Olympia, 1986.
- ZEŽULOVÁ, Dagmar. *Pěstounská péče a adopce*. Praha: Portál 2012. 197 s. ISBN: 978-80-262-0065-9

Internetové zdroje:

- <http://www.hranostaj.cz>

- http://www.pestounskapece.cz/file_prirucky-a-publikace/SNRP/zakladni_info_o_osvojeni%28adopci%29.pdf

Seznam tabulek

Tabulka 1 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 1. Zdroj: Autor.41

Tabulka 2 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 2. Zdroj: Autor43

Tabulka 3 - Začlenění dítěte do dětské skupiny: respondent 3. Zdroj: Autor45

Seznam příloh

- Příloha A - Tabulka - Začlenění dítěte do dětské skupiny
- Příloha B - Otázky rozhovor
- Příloha C - Dotazník spokojenosti
- Příloha D - Dotazník o dítěti

Příloha A - Tabulka – Začlenění dítěte do dětské skupiny

	NA ZAČÁTKU POBYTU/ NA KONCI POBYTU	
SOCIÁLNÍ SAMOSTATNOST		
CITOVÁ SAMOSTATNOST		
ÚROVEŇ KOMUNIKACE		
ZAPOJOVÁNÍ DO ČINNOSTÍ		

Příloha B - Otázky rozhovor

OTÁZKY ROZHOVOR

Co se ti nejvíce na pobytu líbilo?

Co se ti naopak nelíbilo?

Bylo ti něco na pobytu nepříjemné?

Jak si se cítil mezi ostatními dětmi?

Dopisuješ si s někým ze zúčastněných dětí?

Když bude možnost, jel by si příště znovu

Příloha C - Dotazník spokojenosti

DOTAZNÍK SPOKOJENOSTI

Jsi

Chlapec

Dívka

Jak bys ohodnotil/a program? (známkuj jako ve škole)

1

2

3

4

5

Jaké hry se ti líbily nejvíce? (vypiš)

Jaké hry se ti nelíbily? (vypiš)

Na které dospěláky budeš vzpomínat?

Našel/a si tu nové kamarády?

Byl/a jsi spokojen/a s ubytováním?

Ano

Ne

Co bys na pobytu změnil/a?

Napadá Tě něco, co Ti chybělo?

Příloha D - Dotazník o dítěti

DOTAZNÍK O DÍTĚTI PRO RESPITNÍ TÝM

JMÉNO:

tak jak se dítěti říká doma:

ZÁKLADNÍ INFORMACE O DÍTĚTI:

Jméno a příjmení	
Datum narození	
Adresa bydliště	
Zdravotní pojišťovna	

KONTAKT NA ODPOVĚNÉ OSOBY ZA DÍTĚ:

Jméno pěstounky	
Telefon, email	
Jméno pěstouna	
Telefon, email	

ZDRAVOTNÍ STAV DÍTĚTE:

Alergie	
Projevy	
Léky a doporučení	

Jiné léky (co, dávkování)	
Rehabilitace	
Péče psychiatra/psychologa	
Další informace	

Specifické potřeby dítěte:

Projevy a chování dítěte:

Vztah k autoritám (Respektuje a poslechne? Je vzpurné?)	
--	--

<p>Vztah k dětem</p> <p>(Kamarádké?, Špatně se zapojuje do kolektivu?)</p>	
<p>Strachy</p> <p>(Tma? Voda? Výška? Muži?- projevy)</p>	
<p>Komunikace</p> <p>(Vada řeči? Nepřiměřené reakce?)</p>	
<p>Krizové situace a reakce na ně (jak nejhůře dítě reaguje? Co funguje? Co nedělat?)</p>	
<p>Konfliktnost a agresivita</p> <p>(Provokuje? Je agresivní? Slovně? Fyzicky?)</p>	
<p>Rizikové chování</p> <p>(sebepoškozování, kouření, alkohol, obviňování, účelové lži)</p>	
<p>Potraviny, které odmítá</p>	
<p>Sebeobsluha a hygiena</p> <p>(Samostatné? Dohled? Asistence?)</p>	
<p>Spánek a usínání</p> <p>(Problém s usínáním, spánkem? Může spát na horní palandě?)</p>	

<p>Pohyb venku</p> <p>(chodí za ruku? Zastaví u přechodu? Vytrhne se a uteče?)</p>	
<p>Plavec</p> <p>(Plave zcela bezpečně? Potápí se? Plave nejistě? Potřebuje pomůcky? Jaké?)</p>	
<p>Čeho se vyvarovat ?</p>	
<p>Další:</p>	

Podpis: